

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)

16 iulie 2020*

„Trimitere preliminară – Mediu – Directiva 92/43/CEE – Articolul 6 – Conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică – Aree speciale de conservare – Realizarea unui tronson rutier – Evaluarea efectelor acestui proiect asupra ariei speciale de conservare vizate – Autorizare – Motive cruciale de interes public major”

În cauza C-411/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio, Italia), prin decizia din 16 ianuarie 2019, primită de Curte la 27 mai 2019, în procedura

WWF Italia Onlus,

Lega Italiana Protezione Uccelli Onlus,

Gruppo di Intervento Giuridico Onlus,

Italia Nostra Onlus,

Forum Ambientalista,

FC și alții

împotriva

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

Azienda Nazionale Autonoma Strade SpA (ANAS),

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din domnul M. Safjan, președinte de cameră, domnul J.-C. Bonichot (raportor), președintele Camerei întâi, și domnul N. Jääskinen, judecător,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: italiana.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru WWF Italia Onlus, Lega Italiana Protezione Uccelli Onlus, Gruppo di Intervento Giuridico Onlus, Italia Nostra Onlus, Forum Ambientalista și FC și alții, de G. Viglione și N. Tsuno, avocați;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Palatiello, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek, J. Vlácil și L. Dvořáková, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de G. Gattinara și C. Hermes, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatei generale, pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109, denumită în continuare „Directiva habitate”).
- 2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unui litigiu între WWF Italia Onlus, Lega Italiana Protezione Uccelli Onlus, Gruppo di Intervento Giuridico Onlus, Italia Nostra Onlus, Forum Ambientalista și FC și alții, pe de o parte, și Presidenza del Consiglio dei Ministri (Președinția Consiliului de Miniștri, Italia) și Azienda Nazionale Autonoma Strade SpA (ANAS), pe de altă parte, în legătură cu legalitatea deciziei din 1 decembrie 2017 prin care Consiliul de Miniștri a declarat conform cu cerințele de mediu proiectul preliminar de legătură rutieră, la nord de Roma (Italia), pe „traseul verde”, între Monte Romano Est (Italia) și Tarquinia Sud (Italia), și a deciziei din 28 februarie 2018 prin care Comitato Interministeriale per la Programmazione Economica (Comitetul Interministerial pentru Programare Economică, Italia) (denumit în continuare „CIPE”) a aprobat acest proiect preliminar.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al șaptelea considerent al Directivei habitate enunță că „toate ariile desemnate, inclusiv cele clasificate în prezent sau de acum înainte ca arii de protecție specială în conformitate cu Directiva 79/409/CEE a Consiliului din 2 aprilie 1979 privind conservarea păsărilor sălbatice [JO 1979, L 103, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 77], vor trebui incluse în rețeaua ecologică europeană coerentă”.
- 4 Articolul 1 litera (l) din Directiva habitate definește „aria specială de conservare” ca fiind „un sit de importanță comunitară desemnat de către un stat membru prin acte administrative sau clauze contractuale, în care se aplică măsurile de conservare necesare pentru menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și/sau a populațiilor din speciile pentru care a fost desemnat respectivul sit”.

5 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede:

„(1) Se instituie o rețea ecologică europeană coerentă, care să reunească ariile speciale de conservare, cu denumirea de Natura 2000. Compusă din situri care adăpostesc tipurile de habitate naturale enumerate în anexa I și habitatele speciilor enumerate în anexa II, această rețea permite menținerea sau, după caz, readucerea la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală a tipurilor de habitate naturale și a habitatelor speciilor respective.

Sistemul Natura 2000 va include arii speciale de protejare clasificate de statele membre în temeiul Directivei 79/409/CEE.

(2) Fiecare stat membru contribuie la punerea în aplicare a sistemului Natura 2000 proporțional cu gradul de reprezentare a tipurilor de habitate naturale sau a habitatelor speciilor prevăzute la alineatul (1) pe teritoriul său. În acest sens, fiecare stat membru desemnează anumite situri, în conformitate cu articolul 4, ca arii speciale de conservare, ținând seama de obiectivele stabilite la alineatul (1).”

6 Articolul 6 din Directiva habitate prevede:

„(1) Pentru ariile speciale de conservare, statele membre adoptă măsurile de conservare necesare, inclusiv, după caz, planuri de gestionare adecvate, speciale sau incluse în alte planuri de dezvoltare, precum și actele administrative sau clauzele contractuale adecvate în conformitate cu necesitățile ecologice ale tipurilor de habitate naturale din anexa I sau ale speciilor din anexa II prezente pe teritoriul respectivelor situri.

(2) Statele membre iau măsurile necesare pentru a evita, pe teritoriul ariilor speciale de conservare, deteriorarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor, precum și perturbarea speciilor pentru care au fost desemnate respectivele arii, în măsura în care perturbările respective ar putea fi relevante în sensul obiectivelor prezentei directive.

(3) Orice plan sau proiect care nu are o legătură directă cu sau nu este necesar pentru gestionarea sitului, dar care ar putea afecta în mod semnificativ aria, *per se* sau în combinație cu alte planuri sau proiecte, trebuie supus unei evaluări corespunzătoare a efectelor potențiale asupra sitului, în funcție de obiectivele de conservare ale acestuia din urmă. În funcție de concluziile evaluării respective și în conformitate cu dispozițiile alineatului (4), autoritățile naționale competente aprobă planul sau proiectul doar după ce au constatat că nu are efecte negative asupra integrității sitului respectiv și, după caz, după ce au consultat opinia publică.

(4) Dacă, în ciuda unui rezultat negativ al evaluării efectelor asupra sitului și în lipsa unei soluții alternative, planul sau proiectul trebuie realizat, cu toate acestea, din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic, statul membru ia toate măsurile compensatorii necesare pentru a proteja coerența globală a sistemului Natura 2000. Statul membru informează Comisia cu privire la măsurile compensatorii adoptate.

În cazul în care situl respectiv adăpostește un tip de habitat natural prioritar și/sau o specie prioritară, singurele considerente care pot fi invocate sunt cele legate de sănătatea sau siguranța publică, de anumite consecințe benefice de importanță majoră pentru mediu sau, ca urmare a avizului Comisiei, de alte motive cruciale de interes public major.”

7 Articolul 7 din directiva menționată prevede:

„Obligațiile care decurg din articolul 6 alineatele (2), (3) și (4) din prezenta directivă înlocuiesc orice obligații rezultând de la articolul 4 alineatul (4) prima teză din Directiva 79/409/CEE în ceea ce privește ariile clasificate în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din prezenta directivă sau

recunoscute în mod similar în conformitate cu articolul 4 alineatul (2), începând cu data punerii în aplicare a prezentei directive sau cu data clasificării sau recunoașterii de către statul membru în conformitate cu Directiva 79/409/CEE, dacă aceasta din urmă are loc după prima.”

Dreptul italian

Decretul legislativ nr. 163/2006

8 În temeiul Decreto legislativo n. 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE (Decretul legislativ nr. 163 privind Codul achizițiilor publice de lucrări, de servicii și de bunuri și de transpunere a Directivelor 2004/17/CE și 2004/18/CE) din 12 aprilie 2006 (GURI nr. 100, din 2 mai 2006) (denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 163/2006”), procedura de elaborare a unui proiect de lucrări de infrastructură distinge două faze, și anume proiectul preliminar și proiectul definitiv.

9 Articolul 165 din Decretul legislativ nr. 163/2006, intitulat „Proiectul preliminar. Procedura de evaluare a efectelor asupra mediului și localizare”, prevede, la alineatele 3, 5 și 7, următoarele:

„3. Pe lângă dispozițiile din anexa tehnică prevăzută în anexa XXI, proiectul preliminar al lucrărilor de infrastructură trebuie să evidențieze, cu ajutorul unui document cartografic adecvat, zonele vizate, eventualele benzi tampon aferente și măsurile de conservare necesare; acesta trebuie de asemenea să indice și să evidențieze caracteristicile de performanță, specificațiile funcționale și plafoanele de cheltuieli ale infrastructurii care urmează să fie realizată, inclusiv plafonul de cheltuieli pentru eventualele lucrări și măsuri de compensare a efectelor asupra teritoriului și sociale strict legate de funcționarea lucrării, însă în limita a 2 % din costul total al lucrării. Acest procentaj trebuie să acopere de asemenea costurile atenuării efectelor asupra mediului care au fost definite în cadrul procedurii de evaluare a efectelor asupra mediului, fără a aduce atingere altor eventuale măsuri care urmează a fi adoptate cu respectarea obligațiilor comunitare specifice. Dacă dispozițiile dreptului intern prevăd că lucrarea este supusă unei evaluări a efectelor asupra mediului, proiectul preliminar este de asemenea însoțit de un studiu privind efectele asupra mediului care este făcut public conform procedurilor prevăzute de legislația națională sau regională aplicabilă.

[...]

5. Proiectul preliminar, întocmit conform dispozițiilor prezentului articol, este aprobat de CIPE.

[...]

7. Aprobarea conduce, atunci când reglementarea în vigoare impune acest lucru, la evaluarea conformității lucrării cu cerințele de mediu și materializează, în orice scopuri legate de urbanism și construcții, acordul dintre stat și regiune cu privire la localizarea sa, incluzând adaptarea automată a instrumentelor de urbanism în vigoare și adoptate; [...]

10 Articolul 166 din acest decret legislativ, intitulat „Proiect definitiv. Utilitatea publică a lucrării”, prevede, la alineatele 1 și 5, următoarele:

„1. Proiectul definitiv al infrastructurilor se completează cu un raport al autorului său care atestă conformitatea sa cu proiectul preliminar și cu eventualele condiții impuse cu ocazia aprobării, în special cu cerințele de mediu și referitoare la localizarea lucrării. Acesta este însoțit de definirea eventualelor lucrări și măsuri de atenuare și de compensare a efectelor asupra mediului, asupra teritoriului și sociale.

[...]

5. Aprobarea proiectului definitiv, adoptată cu votul majorității membrilor CIPE, ține loc de orice autorizație, aprobare și aviz, oricare ar fi denumirea sa, și permite realizarea și, pentru instalațiile strategice de producție, exploatarea ansamblului lucrărilor, prestațiilor și activităților prevăzute în proiectul aprobat.”

11 Potrivit articolului 183 alineatul 6 din decretul legislativ menționat:

„Decizia prin care se declară conformitatea cu cerințele de mediu este adoptată de CIPE, odată cu aprobarea proiectului preliminar. În cazul unui aviz motivat contrar al Ministro dell’ambiente e della tutela del territorio [(ministrul mediului și protecției teritoriului)] sau al Ministro per i beni e le attività culturali [(ministrul culturii)], decizia prin care se declară conformitatea cu cerințele de mediu este de competența Consiliului de Miniștri, care se pronunță cu ocazia primei ședințe utile care urmează. Conformitatea proiectului definitiv cu condițiile [prevăzute de această decizie] este verificată potrivit articolului 185 alineatul 4.”

12 Articolul 185 alineatele 4 și 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006 prevede:

„4. Comisia [însărcinată cu evaluarea efectelor asupra mediului]:

- a) comunică Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului, în termen de 30 de zile de la prezentarea proiectului definitiv de către autorul cererii, eventualele discordanțe dintre acesta și proiectul preliminar;
- b) în termen de 60 de zile de la această prezentare, comunică ministerului menționat avizul său cu privire la conformitatea proiectului definitiv cu prevederile deciziei prin care este declarată conformitatea cu cerințele de mediu și cu privire la perfecta executare a dispozițiilor și a condițiilor prevăzute de decretul prin care este declarată conformitatea cu cerințele de mediu.

5. Dacă proiectul definitiv diferă de proiectul preliminar, comisia [însărcinată cu evaluarea efectelor asupra mediului] raportează ministrului mediului și protecției teritoriului, care, dacă apreciază, după evaluarea comisiei, că diferența dintre proiectul preliminar și proiectul definitiv determină o modificare semnificativă a efectelor globale ale proiectului asupra mediului, solicită, în 30 de zile de la comunicarea primită de la entitatea contractantă, concesionarului sau antreprenorului general, actualizarea studiului privind efectele asupra mediului și o nouă publicare a acestui studiu, printre altele pentru a permite actorilor publici și privați interesați să trimită eventuale observații.

Actualizarea studiului privind efectele asupra mediului poate să privească numai partea proiectului care este vizată de modificare. În cazul nerespectării dispozițiilor și a condițiilor prevăzute de decizia prin care se declară conformitatea cu cerințele de mediu, ministrul menționat, după somația de regularizare, se asigură că încălcarea este comunicată cu ocazia conferinței serviciilor, în vederea unei eventuale reluări a procedurii.”

Decretul Președintelui Republicii nr. 357 din 8 septembrie 1997

13 Directiva habitate a fost transpusă în ordinea juridică italiană prin decreto del presidente della Repubblica n. 357 – Regolamento recante attuazione della direttiva 92/43 (Decretul Președintelui Republicii nr. 357 privind Regulamentul de transpunere a Directivei 92/43) din 8 septembrie 1997 (supliment ordinar la GURI nr. 248 din 23 octombrie 1997).

14 Articolul 5 din acest decret, intitulat „Evaluarea efectelor”, prevede:

„1. În planificarea și programarea teritorială trebuie să se țină seama de valoarea ecologică și de mediu a siturilor de importanță comunitară propuse, a siturilor de importanță comunitară și a ariilor speciale de conservare.

2. Autorii cererilor de planuri de amenajare a teritoriului, de urbanism și de sector [...] întocmesc un studiu [...] pentru a identifica și a evalua efectele pe care planul le poate avea asupra sitului, ținând seama de obiectivele de conservare a sitului respectiv. Planurile referitoare la amenajarea teritoriului care trebuie supuse unei evaluări a efectelor asupra mediului sunt prezentate Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului, atunci când sunt de importanță națională, precum și regiunilor și provinciilor autonome competente, atunci când sunt de importanță regională, interregională, provincială sau comunală.

3. Autorii cererilor de lucrări care nu sunt direct legate și necesare menținerii, într-o stare de conservare favorabilă, a speciilor și a habitatelor prezente pe sit, dar care sunt susceptibile să afecteze semnificativ acest sit, singure sau împreună cu alte lucrări, prezintă, pentru evaluarea efectelor, un studiu destinat să identifice și să evalueze, conform orientărilor definite în anexa G, principalele efecte pe care lucrările menționate le pot avea asupra sitului de importanță comunitară propus, asupra sitului de importanță comunitară sau asupra ariei speciale de conservare, ținând seama de obiectivele de conservare a acestor situri.

4. Pentru proiectele supuse unei proceduri de evaluare a efectelor asupra mediului [...] care privesc situri de importanță comunitară propuse, situri de importanță comunitară și arii speciale de conservare, astfel cum sunt definite de prezentul regulament, evaluarea efectelor se realizează în cadrul procedurii menționate mai sus, care ia de asemenea în considerare, în acest caz, efectele directe și indirecte ale proiectelor asupra speciilor și asupra habitatelor pentru care au fost desemnate aceste arii și aceste situri. În acest scop, studiul privind efectele asupra mediului realizat de autorul cererii trebuie să conțină elementele referitoare la compatibilitatea proiectului cu obiectivele de conservare prevăzute de prezentul regulament [...]

[...]

8. Înainte de a acorda aprobarea definitivă a planului sau a intervenției, autoritatea depune la dosar evaluarea efectelor și, dacă este cazul, determină modalitățile de consultare a publicului vizat de realizarea planului menționat sau a intervenției menționate.

9. În cazul în care, în pofida concluziilor negative ale evaluării efectelor asupra sitului și în lipsa unor soluții alternative, planul sau proiectul trebuie totuși realizat din motive cruciale de interes public major, inclusiv de natură socială sau economică, administrațiile competente iau toate măsurile compensatorii necesare pentru a garanta coerența globală a rețelei «Natura 2000» și le notifică Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului, în scopurile descrise la articolul 13.

10. În cazul în care situl vizat este un sit care adăpostește tipuri de habitate naturale și specii prioritare, planul sau intervenția a cărei evaluare a evidențiat că ar putea avea efecte negative asupra sitului de importanță comunitară nu poate fi realizat decât pentru a răspunde unor considerații legate de sănătatea umană și de securitatea publică sau de consecințe benefice primordiale pentru mediu sau, după avizul Comisiei Europene, pentru alte motive cruciale de interes public major.”

15 Articolul 6 din decretul menționat, intitulat „Arii de protecție specială”. prevede:

„1. Rețeaua «Natura 2000» include ariile de protecție specială prevăzute de Directiva 79/409 [...]

2. Obligațiile prevăzute la articolele 4 și 5 se aplică de asemenea ariilor de protecție specială menționate la alineatul 1.”

Decretul ministrului mediului și protecției teritoriului și a mării din 6 decembrie 2016

- 16 Decreto del Ministro dell’ambiente e della tutela del territorio e del mare (Decretul ministrului mediului și protecției teritoriului și a mării) din 6 decembrie 2016 (GURI nr. 301, din 27 decembrie 2016) privind desemnarea unei arii speciale de conservare a regiunii biogeografice alpine, a unei arii speciale de conservare a regiunii biogeografice continentale și a 140 de arii speciale de conservare a regiunii biogeografice mediteraneene situate pe teritoriul Regiunii Lazio, în temeiul articolului 3 alineatul 2 din Decretul Președintelui Republicii nr. 357 din 8 septembrie 1997, desemnează printre altele, la articolul 1 alineatul 3, ca arie specială de conservare aria intitulată „Fiume Mignone (basso corso)”.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 17 Litigiul principal privește aprobarea proiectului preliminar de lucrări pentru realizarea unui tronson al drumului național nr. 675, cu o lungime de aproximativ 18 km, care leagă Monte Romano Est de Tarquinia Sud în Lazio. Aceste lucrări sunt destinate să faciliteze, în Italia, legătura dintre, pe de o parte, Portul Civitavecchia și autostrada A 1 Milano-Napoli și, pe de altă parte, nodul intermodal Orte, zona industrială Terni și itinerariul Ancona-Perugia.
- 18 În cursul anului 2004, Ministerul Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării a emis un aviz favorabil pentru realizarea acestui tronson potrivit unui traseu numit „violet”. CIPE a aprobat acest proiect prin Decizia nr. 11/2011.
- 19 Cu toate acestea, în cursul anului 2015, ANAS, însărcinată să realizeze lucrările, a depus un proiect alternativ, numit „traseul verde”, din cauza costului mare al „traseului violet”.
- 20 Comisia Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării însărcinată cu evaluarea efectelor asupra mediului a emis cu privire la acest nou proiect un aviz defavorabil, precizând că costurile economice ale „traseului violet” puteau fi reduse prin împărțirea acestui traseu în două tronsoane. Acest aviz negativ era motivat prin faptul că proiectul „traseului verde” nu cuprindea un studiu aprofundat al efectelor sale asupra mediului și că afecta un sit de importanță comunitară inclus în rețeaua Natura 2000, și anume aria „Fiume Mignone (basso corso)”.
- 21 Ținând seama de acest aviz negativ, Ministero delle Infrastrutture e Trasporti (Ministerul Infrastructurilor și Transporturilor) a solicitat Președinției Consiliului de Miniștri să pună în aplicare procedura prevăzută la articolul 183 alineatul 6 din Decretul legislativ nr. 163/2006. Președinția Consiliului de Miniștri a solicitat Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării să evalueze posibilitățile de a limita efectele „traseului verde” asupra mediului prin măsuri de atenuare și de compensare. Comisia acestui minister însărcinată cu evaluarea efectelor asupra mediului a emis un nou aviz negativ cu privire la acest traseu, a subliniat că nu este posibilă atenuarea daunelor prin condiții sau alte măsuri și a apreciat că „traseul violet” era preferabil din toate punctele de vedere.
- 22 Prin decizia din 1 decembrie 2017, Consiliul de Miniștri a declarat totuși conform cu cerințele de mediu proiectul preliminar corespunzător „traseului verde”, motivându-și decizia printr-un motiv de interes public major, și anume finalizarea unui itinerariu strategic care face parte din rețeaua transeuropeană de transport TEN-T. Cu toate acestea, el a impus ca, în redactarea proiectului definitiv, autorul cererii să completeze studiul privind efectele traseului în discuție asupra mediului și să respecte condițiile, observațiile și recomandările în materie de peisaj și de mediu formulate de conferința serviciilor convocată de Ministerul Infrastructurii și Transporturilor.

- 23 La 28 februarie 2018, CIPE a aprobat, cu condiții, proiectul preliminar aferent „traseului verde”. CIPE a solicitat ANAS să redacteze proiectul definitiv și studiul privind efectele asupra mediului și a însărcinat regiunea Lazio să verifice acest studiu pentru a identifica printre altele măsurile suplimentare necesare de atenuare și de compensare.
- 24 Mai multe asociații de protecție a mediului și particulari au sesizat Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio, Italia) cu o acțiune îndreptată împotriva Deciziei Consiliului de Miniștri din 1 decembrie 2017 și a Deciziei CIPE din 28 februarie 2018.
- 25 Această instanță consideră că administrația a dat prioritate interesului economic și finalizării unui itinerar rutier care face parte din rețeaua transeuropeană de transport TEN-T în fața protecției mediului și a amânat până în etapa proiectului definitiv căutarea unor soluții adecvate pentru protecția sitului de importanță comunitară vizat prin intermediul unor măsuri de compensare și de atenuare a căror posibilitate pentru „traseul verde” fusese totuși exclusă de comisia Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării însărcinată cu evaluarea efectelor asupra mediului. Ea arată că administrația admite ea însăși că a reținut o abordare integrată evaluând împreună aspectele de mediu, peisagistice, culturale și socioeconomice. În aceste condiții, instanța de trimitere își exprimă îndoielile cu privire la conformitatea cu dreptul Uniunii a adoptării proiectului preliminar în cauză.
- 26 În aceste condiții, Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 6 din Directiva [habitate] coroborat cu Directiva [2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (JO 2010, L 20, p. 7)], în măsura în care este aplicabilă în speță, se opune unei reglementări interne primare și reglementării secundare corespunzătoare, astfel cum sunt prezentate mai sus, care permit organului de «ultimă instanță» care este competent să adopte decizia privind compatibilitatea cu normele de mediu a unui proiect preliminar de lucrări în cazul unui aviz contrar motivat al ministrului mediului și protecției teritoriului și a mării să aprobe și, prin urmare, să accepte continuarea procedurii, invocând existența unui interes public major, deși organul de stat competent în materie de protecție a mediului a constatat imposibilitatea de a prevedea eventuale condiții și măsuri de atenuare pentru proiectul alternativ aflat în etapa de aprobare, pentru care fusese deja emis un aviz negativ privind evaluarea efectelor asupra mediului?
- 2) Directivele menționate mai sus se opun unei soluții precum cea adoptată, potrivit căreia, în scopul aprobării unui proiect preliminar de lucrări care face obiectul procedurii de evaluare a efectelor asupra mediului, «interesul public major» amintit este considerat prioritar în raport cu cel de mediu, în cazul în care este întemeiat exclusiv pe o eficiență economică mai mare a lucrărilor, pe conformitatea lor inclusiv cu protecția peisagistică, istorică, culturală și socioeconomică și pe necesitatea de a finaliza o rețea rutieră transeuropeană, în speță TEN-T, definită ca fiind «globală» conform Regulamentului (UE) nr. 1315/2013, chiar în prezența unei soluții alternative existente și deja aprobate din punctul de vedere al mediului?
- 3) O soluție precum cea adoptată, potrivit căreia se consideră posibilă amânarea până în etapa proiectului definitiv a efectuării altor analize și studii mai aprofundate cu privire la importanța din punctul de vedere al mediului a traseului de drum care nu a fost aprobat în etapa evaluării efectelor asupra mediului – inclusiv cea care a fost efectuată în temeiul Directivei «habitate» – în loc să se ceară părții care formulează propunerea efectuarea unor cercetări și studii suplimentare în vederea atenuării efectelor economice și în materie de peisaj [asupra mediului ale] traseului alternativ care, dimpotrivă, fusese deja aprobat din punctul de vedere al mediului, este compatibilă cu reglementările [Uniunii] amintite anterior?

- 4) În aceste împrejurări și în cazul unui răspuns afirmativ în ceea ce privește compatibilitatea [cu dreptul Uniunii] la prima, la a doua și la a treia întrebare, directivele menționate mai sus se opun unei soluții precum cea adoptată, potrivit căreia nu se consideră obligatoriu avizul de neconformitate cu cerințele de mediu dat de organul competent în cadrul procedurii de aprobare a unui proiect preliminar de lucrări și este amânată până în etapa proiectului definitiv efectuarea unor evaluări mai aprofundate ale efectelor [proiectului în cauză] asupra elementelor de peisaj și de mediu ale teritoriului, în ceea ce privește în mod specific evaluarea efectelor asupra sitului și prevederea, în consecință, a unor măsuri adecvate de compensare și de atenuare a efectelor?
- 5) Directivele menționate mai sus se opun unei soluții precum cea adoptată, în care părții care formulează propunerea de intervenție îi revine, în etapa de întocmire a proiectului definitiv de lucrări, sarcina de a transpune condițiile, observațiile și recomandările cu caracter peisagistic și de mediu prevăzute în cadrul conferinței serviciilor, desfășurată cu referire la proiectul preliminar, deși în legătură cu acesta organul competent în materie de protecție a mediului a constatat imposibilitatea de a prevedea eventuale condiții și măsuri de atenuare pentru varianta proiectului aflată în curs de aprobare?
- 6) Directivele menționate mai sus se opun unei soluții precum cea adoptată, în care părții care formulează propunerea îi revine de asemenea sarcina de a realiza studiul efectelor lucrărilor asupra mediului, inclusiv așa-numita «evaluare cu mare atenție», care trebuie întocmit în deplină conformitate cu cerințele legale în vigoare, pe baza căruia să se efectueze evaluarea efectelor asupra mediului?
- 7) Directivele menționate mai sus se opun unei soluții precum cea adoptată, în care a fost indicat un terț (regiunea Lazio), altul decât cel abilitat în mod obișnuit (comisia din cadrul Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării însărcinată cu evaluarea efectelor asupra mediului), pentru a verifica studiul privind efectele asupra mediului anexat la proiectul definitiv de lucrări, inclusiv în scopul de a identifica eventualele măsuri suplimentare de atenuare și de compensare necesare pentru protejarea și conservarea elementelor de mediu și peisaj ale teritoriului în cauză, comisiei din cadrul Ministerului Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării însărcinate cu evaluarea efectelor asupra mediului revenindu-i, în conformitate cu articolul 185 alineatele 4 și 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006, doar sarcina de a da un aviz *a posteriori* cu privire la conformitatea proiectului definitiv de lucrări rutiere în discuție cu cerințele peisagistice și de mediu, după efectuarea verificării menționate mai sus?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 27 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 din Directiva habitate coroborat cu Directiva 2009/147, în măsura în care aceasta din urmă este aplicabilă litigiului principal, trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite continuarea, din motive cruciale de interes public major, a procedurii de autorizare a unui plan sau a unui proiect ale cărui efecte asupra unei arii speciale de conservare nu pot fi atenuate și cu privire la care autoritatea publică competentă a emis deja un aviz negativ, atunci când există o soluție alternativă deja aprobată din punctul de vedere al mediului.

- 28 Potrivit definiției care figurează la articolul 1 litera (l) din Directiva habitate, o arie specială de conservare este un „sit de importanță comunitară desemnat de către un stat membru prin acte administrative sau clauze contractuale, în care se aplică măsurile de conservare necesare pentru menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și/sau a populațiilor din speciile pentru care a fost desemnat respectivul sit”.
- 29 Articolul 6 din această directivă prevede măsuri de protecție a ariilor speciale de conservare. Alineatul (3) al acestuia, în special, definește condițiile în care poate fi autorizat un plan sau un proiect care nu are o legătură directă cu gestionarea sitului în cauză sau nu este necesar pentru aceasta, dar care este susceptibil să afecteze în mod semnificativ acest sit.
- 30 Decretul ministrului mediului și protecției teritoriului și a mării din 6 decembrie 2016 a desemnat ca arie specială de conservare aria intitulată „Fiume Mignone (basso corso)”. În plus, din explicațiile furnizate de instanța de trimitere reiese că această arie este susceptibilă să fie afectată în mod semnificativ de proiectul de tronson rutier în discuție în litigiul principal. În consecință, acest proiect intră în domeniul de aplicare al articolului 6 din Directiva habitate.
- 31 În schimb, Directiva 2009/147 nu este aplicabilă unui litigiu precum litigiul principal. Desigur, reclamantii din litigiul principal invocă prezența, în aria traversată de proiectul menționat, a vânturelului mic, care figurează în anexa I la această directivă și face obiectul, în acest temei, al unor măsuri de protecție speciale. Cu toate acestea, articolul 7 din Directiva habitate prevede că obligațiile care decurg din articolul 6 din această directivă înlocuiesc obligațiile care rezultă din înscrierea unei specii în lista speciilor protejate în temeiul Directivei 79/409, care a fost codificată și completată prin Directiva 2009/147, de la data clasificării în temeiul Directivei 79/409, atunci când această dată este ulterioară datei de punere în aplicare a Directivei habitate [a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 iunie 2002, Comisia/Irlanda, C-117/00, EU:C:2002:366, punctul 25, și Hotărârea din 17 aprilie 2018, Comisia/Polonia (Pădurea Białowieża), C-441/17, EU:C:2018:255, punctul 109]. Prin urmare, nu trebuie interpretate decât dispozițiile Directivei habitate.
- 32 Articolul 6 alineatul (2) din această directivă impune statelor membre o obligație generală de a lua măsurile necesare pentru a evita, pe teritoriul ariilor speciale de conservare, deteriorarea habitatelor și perturbările semnificative ale speciilor pentru care au fost desemnate aceste arii (Hotărârea din 7 septembrie 2004, Waddenvereniging și Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, punctul 32, precum și Hotărârea din 20 septembrie 2007, Comisia/Italia, C-304/05, EU:C:2007:532, punctul 92). Această obligație contribuie la proiectul creării unei rețele ecologice europene coerente, enunțat în al șaptelea considerent al directivei menționate (Hotărârea din 20 septembrie 2007, Comisia/Italia, C-304/05, EU:C:2007:532, punctul 93).
- 33 Articolul 6 alineatul (3) din Directiva habitate prevede o procedură, aplicabilă ariilor speciale de conservare, care urmărește să se garanteze, prin intermediul unui control prealabil, că un plan sau un proiect care nu are o legătură directă cu gestionarea sitului respectiv sau nu este necesar pentru aceasta, dar care l-ar putea afecta în mod semnificativ pe acesta din urmă, nu este autorizat decât în măsura în care nu va avea efecte negative asupra integrității acestui sit (Hotărârea din 7 septembrie 2004, Waddenvereniging și Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, punctul 34, Hotărârea din 26 octombrie 2006, Comisia/Portugalia, C-239/04, EU:C:2006:665, punctul 19, precum și Hotărârea din 21 iulie 2016, Orleans și alții, C-387/15 și C-388/15, EU:C:2016:583, punctul 43).
- 34 Această dispoziție distinge, astfel, două faze. Prima impune statelor membre să efectueze o evaluare corespunzătoare a efectelor potențiale ale unui plan sau ale unui proiect asupra unui sit protejat atunci când există o posibilitate ca planul sau proiectul respectiv să afecteze acest sit în mod semnificativ. Cea de a doua fază, care intervine ca urmare a evaluării corespunzătoare menționate, supune autorizarea unui astfel de plan sau proiect condiției ca acesta să nu aibă efecte negative asupra

integrității sitului respectiv (Hotărârea din 11 aprilie 2013, Sweetman și alții, C-258/11, EU:C:2013:220, punctele 29 și 31, precum și Hotărârea din 7 noiembrie 2018, Holohan și alții, C-461/17, EU:C:2018:883, punctul 31).

- 35 Articolul 6 alineatul (4) din Directiva habitate prevede că, în cazul în care, în pofida unui rezultat negativ al evaluării efectuate în conformitate cu articolul 6 alineatul (3) prima teză din această directivă, un plan sau un proiect trebuie realizat, cu toate acestea, din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic, și în lipsa unei soluții alternative, statul membru ia toate măsurile compensatorii necesare pentru a proteja coerența globală a sistemului Natura 2000 (Hotărârea din 20 septembrie 2007, Comisia/Italia, C-304/05, EU:C:2007:532, punctul 81).
- 36 Articolul 6 alineatul (4) din Directiva habitate trebuie, în calitate de dispoziție derogatorie de la criteriul autorizării prevăzut la articolul menționat alineatul (3) a doua teză, să facă obiectul unei interpretări stricte [Hotărârea din 20 septembrie 2007, Comisia/Italia, C-304/05, EU:C:2007:532, punctul 82, și Hotărârea din 17 aprilie 2018, Comisia/Polonia (Pădurea Białowieża), C-441/17, EU:C:2018:255, punctul 189].
- 37 Astfel, din cuprinsul articolului 6 alineatul (3) din Directiva habitate reiese că autoritățile naționale competente trebuie în principiu să refuze să își dea acordul pentru un plan sau un proiect care riscă să aibă efecte negative asupra integrității sitului vizat. În pofida efectelor sale negative asupra sitului respectiv, acest plan sau acest proiect poate fi totuși realizat, cu titlu derogatoriu, în condițiile prevăzute la articolul 6 alineatul (4) din directiva menționată, dacă realizarea sa este necesară pentru motive cruciale de interes public major.
- 38 În acest caz, din obiectivul de conservare a ariilor speciale care stă la baza articolului 6 din Directiva habitate reiese că efectele negative asupra integrității sitului vizat trebuie să fie cât mai reduse posibil. Cu toate acestea, având în vedere modul său de redactare, articolul 6 alineatul (4) din această directivă nu supune posibilitatea de a da prioritate unor motive cruciale de interes public major în fața protecției unei arii speciale de conservare condiției ca efectele negative asupra integrității ariei să poată fi atenuate suficient. Astfel, această dispoziție a intenționat să prevadă că, în circumstanțe excepționale, obiectivul de conservare a habitatelor naturale, precum și a faunei și a florei sălbatice în ariile speciale de conservare poate ceda în fața altor considerații de interes public deosebit de presante, cu condiția însă ca măsurile compensatorii necesare să fie luate de statul membru în cauză pentru a proteja coerența globală a rețelei ecologice europene Natura 2000.
- 39 Instanța de trimitere arată că, în ceea ce privește „traseul verde”, motivele cruciale de interes public major invocate se întemeiază pe costul mai redus al lucrării, pe conformitatea sa cu protecția elementelor peisagistice, istorice, culturale și socioeconomice, precum și pe necesitatea de a finaliza o rețea rutieră transeuropeană.
- 40 În această privință, trebuie arătat că articolul 6 alineatul (4) din Directiva habitate impune ca, inclusiv atunci când sunt justificate, efectele negative asupra integrității unei arii speciale de conservare să nu fie autorizate decât dacă ele sunt cu adevărat inevitabile, cu alte cuvinte în lipsa unor soluții alternative.
- 41 În ceea ce privește costul economic al măsurilor susceptibile să fie luate în considerare în cadrul examinării alternativelor, ținând seama de interpretarea strictă a articolului 6 alineatul (4) din Directiva habitate, astfel cum este amintită la punctul 34 din prezenta hotărâre, nu se poate admite ca simplul cost economic al unor asemenea măsuri să poată fi determinant în alegerea soluțiilor alternative în temeiul acestei dispoziții (Hotărârea din 14 ianuarie 2016, Grüne Liga Sachsen și alții, C-399/14, EU:C:2016:10, punctul 77).

- 42 În speță, din elementele comunicate Curții reiese că există o variantă a proiectului în discuție în litigiul principal, desemnată ca „traseul violet”, care a obținut în cursul anului 2004 un aviz favorabil din partea Ministerului Mediului și Protecției teritoriului și a Mării.
- 43 Instanța de trimitere este cea căreia îi revine sarcina să verifice dacă, în sensul articolului 6 alineatul (4) din Directiva habitate, „traseul violet” trebuie considerat o soluție alternativă care prezintă inconveniente mai reduse pentru integritatea ariei speciale de conservare intitulată „Fiume Mignone (basso corso)” decât „traseul verde”.
- 44 În lumina considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 6 din Directiva habitate trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care permite continuarea, din motive cruciale de interes public major, a procedurii de autorizare a unui plan sau a unui proiect ale cărui efecte asupra unei arii speciale de conservare nu pot fi atenuate și cu privire la care autoritatea publică competentă a dat deja un aviz negativ, cu excepția cazului în care există o soluție alternativă care implică inconveniente mai reduse pentru integritatea ariei vizate, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Cu privire la a treia și la a patra întrebare

- 45 Prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, atunci când un plan sau un proiect a făcut, în temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva habitate, obiectul unei evaluări defavorabile a efectelor sale asupra unei arii speciale de conservare, iar statul membru în cauză a decis, cu toate acestea, în temeiul alineatului (4) al acestui articol, să îl realizeze din motive cruciale de interes public major, articolul 6 din această directivă trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite să se amâne până în etapa planului sau a proiectului definitiv realizarea altor analize și studii mai aprofundate ale efectelor acestui plan sau ale acestui proiect asupra ariei respective și definirea măsurilor adecvate de compensare și de atenuare.
- 46 A treia și a patra întrebare ridică, în realitate, trei chestiuni distincte.
- 47 În primul rând, instanța de trimitere solicită, prin intermediul acestor întrebări, să se stabilească dacă articolul 6 din Directiva habitate trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite amânarea până în etapa planului sau a proiectului definitiv realizarea altor analize și studii mai aprofundate ale efectelor planului sau proiectului în cauză asupra unei arii speciale de conservare, atunci când planul sau proiectul preliminar nu a fost aprobat în cadrul evaluării efectelor asupra acestei arii.
- 48 În temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva habitate, autoritatea națională competentă trebuie să refuze planul sau proiectul analizat dacă există o incertitudine cu privire la lipsa unor efecte prejudiciabile pentru integritatea sitului vizat. Integrând principiul precauției, această dispoziție permite prevenirea eficientă a efectelor negative asupra integrității siturilor protejate generate de planurile sau de proiectele preconizate. Un criteriu de autorizare mai puțin strict nu poate garanta la fel de eficient realizarea obiectivului de protecție a siturilor urmărit de această directivă (Hotărârea din 7 septembrie 2004, Waddenvereniging și Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, punctele 57 și 58, Hotărârea din 11 aprilie 2013, Sweetman și alții, C-258/11, EU:C:2013:220, punctul 41, precum și Hotărârea din 21 iulie 2016, Orleans și alții, C-387/15 și C-388/15, EU:C:2016:583, punctul 53).
- 49 Evaluarea efectuată în temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva habitate nu poate, așadar, să prezinte lacune și trebuie să cuprindă constatări și concluzii complete, precise și definitive, de natură să înlăture orice îndoială științifică rezonabilă cu privire la efectele lucrărilor preconizate asupra sitului

protejat respectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 aprilie 2013, Sweetman și alții, C-258/11, EU:C:2013:220, punctul 44, precum și Hotărârea din 15 mai 2014, Briels și alții, C-521/12, EU:C:2014:330, punctul 27).

- 50 Rezultă că evaluarea prevăzută la articolul 6 alineatul (3) din Directiva habitate nu poate fi efectuată în mod valabil pe baza unor analize și studii realizate ulterior. Astfel, din moment ce se consideră necesar să fie completată sau aprofundată, o evaluare a efectelor unui plan sau ale unui proiect asupra unei arii speciale de conservare nu poate fi considerată drept evaluarea prevăzută de această dispoziție.
- 51 În speță, din dosarul de care dispune Curtea reiese că autoritatea competentă a indicat expres că dorește să aplice articolul 6 alineatul (4) din Directiva habitate. Or, în calitate de dispoziție care derogă de la criteriul de autorizare prevăzut la articolul 6 alineatul (3) din această directivă, articolul 6 alineatul (4) din directiva menționată nu se poate aplica decât după ce efectele unui plan sau ale unui proiect au fost analizate conform dispozițiilor articolului 6 alineatul (3) menționat (Hotărârea din 21 iulie 2016, Orleans și alții, C-387/15 și C-388/15, EU:C:2016:583, punctul 60).
- 52 Astfel, cunoașterea acestor efecte, având în vedere obiectivele de conservare referitoare la situl respectiv, reprezintă o condiție prealabilă indispensabilă pentru aplicarea articolului 6 alineatul (4) din Directiva habitate, întrucât, în lipsa acestor elemente, condițiile de aplicare a acestei dispoziții derogatorii nu ar putea fi analizate. Examinarea unor eventuale motive cruciale de interes public major și a existenței unor alternative mai puțin prejudiciabile pentru mediu necesită, astfel, o evaluare comparativă în raport cu efectele negative produse asupra sitului de planul sau de proiectul avut în vedere (Hotărârea din 21 iulie 2016, Orleans și alții, C-387/15 și C-388/15, EU:C:2016:583, punctul 61, precum și jurisprudența citată).
- 53 Rezultă că, prin punerea în aplicare a dispozițiilor articolului 6 alineatul (4) din Directiva habitate, autoritatea competentă din litigiul principal a considerat în mod necesar că evaluarea defavorabilă a efectelor asupra ariei speciale de conservare vizate de proiectul în discuție în litigiul principal deja realizată era cea prevăzută la articolul 6 alineatul (3) din directiva menționată. Această evaluare nu putea, prin urmare, să fie completată, astfel cum s-a arătat la punctul 48 din prezenta hotărâre.
- 54 În al doilea rând, instanța de trimitere solicită de asemenea, prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, să se stabilească dacă articolul 6 din Directiva habitate trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite amânarea până în etapa planului sau a proiectului definitiv definirea măsurilor de atenuare, atunci când planul sau proiectul în cauză nu a fost aprobat în cadrul evaluării efectelor asupra unei arii speciale de conservare.
- 55 În prealabil, trebuie să se constate că textul articolului 6 din Directiva habitate nu conține nicio referire la vreo noțiune de „măsură de atenuare” (Hotărârea din 21 iulie 2016, Orleans și alții, C-387/15 și C-388/15, EU:C:2016:583, punctul 57).
- 56 Dacă prin această expresie sunt desemnate măsuri de protecție prin care se urmărește evitarea sau reducerea efectelor negative ale unui plan sau ale unui proiect asupra sitului în cauză, cerința, amintită la punctul 49 din prezenta hotărâre, ca evaluarea unui plan sau a unui proiect prevăzută la articolul 6 alineatul (3) din Directiva habitate să conțină constatări și concluzii complete, precise și definitive obligă ca evaluarea acestor măsuri să aibă loc în același timp cu planul sau proiectul însuși și, prin urmare, ca măsurile menționate să fie integrate în respectivul plan sau proiect (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 iulie 2016, Orleans și alții, C-387/15 și C-388/15, EU:C:2016:583, punctul 54). Ele nu pot, așadar, să modifice planul sau proiectul vizat ulterior acestei evaluări. A admite modificarea acestui plan sau a acestui proiect după evaluarea efectelor sale asupra sitului vizat, prin măsuri de atenuare, ar echivala, astfel, cu renunțarea la evaluarea impactului asupra respectivului sit al acestor măsuri însele, precum și a celui al planului sau al proiectului definitiv, cu încălcarea obiectivelor articolului 6 din directiva menționată.

- 57 În consecință, acest articol se opune unei reglementări care permite amânarea definirii măsurilor de atenuare a efectelor unui plan sau ale unui proiect asupra unei arii speciale de conservare până într-o etapă ulterioară evaluării corespunzătoare a efectelor în sensul alineatului său (3).
- 58 În al treilea rând, instanța de trimitere solicită, prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, să se stabilească dacă articolul 6 din Directiva habitate trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite să se amâne până în etapa planului sau a proiectului definitiv definirea măsurilor de compensare, atunci când planul sau proiectul în cauză nu a fost aprobat în cadrul evaluării efectelor asupra unei arii speciale de conservare.
- 59 În temeiul articolului 6 alineatul (4) din Directiva habitate, măsurile compensatorii necesare pentru a asigura coerența sistemului Natura 2000 sunt luate de statul membru în cauză dacă, în pofida unui rezultat negativ al evaluării efectelor asupra sitului în cauză și în lipsa unei soluții alternative, planul sau proiectul trebuie realizat, cu toate acestea, din motive cruciale de interes public major.
- 60 Astfel, măsurile compensatorii sunt definite, dacă este cazul, în urma evaluării corespunzătoare a efectelor, prevăzută la articolul 6 alineatul (3) din Directiva habitate.
- 61 Într-adevăr, după cum s-a amintit la punctele 51 și 52 din prezenta hotărâre, articolul 6 alineatul (4) din această directivă nu se poate aplica decât după ce efectele unui plan sau ale unui proiect au fost analizate conform dispozițiilor alineatului (3) al acestui articol.
- 62 În plus, natura însăși a măsurilor compensatorii justifică definirea lor după evaluarea corespunzătoare a efectelor negative ale unui plan sau ale unui proiect asupra sitului în cauză. În această privință, măsurile menționate urmăresc să producă efecte la o altă scară, în special după realizarea planului sau a proiectului în cauză, pentru a asigura sau pentru a restabili coerența ansamblului rețelei ecologice europene Natura 2000, ținând seama de daunele inevitabile aduse de acest plan sau de acest proiect integrității ariei speciale de conservare vizate.
- 63 Se impune, așadar, ca măsurile compensatorii necesare să fie definite după evaluarea prevăzută la articolul 6 alineatul (3) din Directiva habitate, dacă se preconizează realizarea planului sau a proiectului în cauză în pofida impactului său negativ asupra ariei speciale de conservare vizate și dacă celelalte condiții de aplicare a articolului 6 alineatul (4) din această directivă sunt întrunite.
- 64 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia și la a patra întrebare că, atunci când un plan sau un proiect a făcut, în temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva habitate, obiectul unei evaluări defavorabile a efectelor sale asupra unei arii speciale de conservare, iar statul membru în cauză a decis, cu toate acestea, în temeiul alineatului (4) al acestui articol, să îl realizeze din motive cruciale de interes public major, articolul 6 din această directivă trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite ca, după evaluarea sa defavorabilă conform alineatului (3) al acestui articol și înainte de adoptarea sa definitivă în temeiul alineatului (4) al articolului menționat, acest plan sau acest proiect să fie completat cu măsuri de atenuare a efectelor asupra acestei arii și ca evaluarea respectivelor efecte să fie continuată. În schimb, articolul 6 din Directiva habitate nu se opune, în aceeași ipoteză, unei reglementări care permite definirea măsurilor de compensare în cadrul aceleiași decizii, cu condiția ca celelalte condiții de aplicare a articolului 6 alineatul (4) din această directivă să fie de asemenea îndeplinite.

Cu privire la a cincea și la a șasea întrebare

- 65 Prin intermediul celei de a cincea și al celei de a șasea întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva habitate trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale care prevede că autorul cererii realizează un studiu

privind efectele planului sau ale proiectului în cauză asupra ariei speciale de conservare vizate și include, în planul sau în proiectul definitiv, condiții, observații și recomandări cu caracter peisagistic și de mediu după ce acesta a făcut obiectul unei evaluări negative de către autoritatea competentă.

- 66 În primul rând, trebuie să se constate că nici Directiva habitate, nici jurisprudența Curții nu se opun ca beneficiarul lucrării să fie însărcinat să realizeze, în susținerea cererii de autorizare a planului sau a proiectului său, un studiu privind efectele acestuia din urmă asupra ariei speciale de conservare vizate, pe baza căruia autoritatea competentă să procedeze la evaluarea efectelor acestui plan sau ale acestui proiect asupra ariei menționate, în sensul articolului 6 alineatul (3) din această directivă.
- 67 În al doilea rând, din modul de redactare a articolului 6 alineatul (3) din Directiva habitate reiese că această evaluare nu cade în sarcina autorului cererii, ci în cea a autorității competente, și anume autoritatea publică pe care statele membre o desemnează în vederea îndeplinirii sarcinilor care decurg din această directivă (Hotărârea din 7 noiembrie 2018, Holohan și alții, C-461/17, EU:C:2018:883, punctul 44).
- 68 În al treilea rând, astfel cum s-a arătat la punctul 56 din prezenta hotărâre, un plan sau un proiect nu poate fi modificat după evaluarea efectelor sale asupra ariei speciale de conservare vizate, în caz contrar fiind repuse în discuție caracterul complet și definitiv al acestei evaluări și garanția pe care ea o reprezintă pentru conservarea acestei arii. Autorul cererii nu poate fi, așadar, însărcinat să includă condiții, observații și recomandări în planul sau în proiectul în cauză atunci când acesta a făcut deja obiectul unei evaluări defavorabile de către autoritatea competentă, cu excepția cazului în care planul sau proiectul astfel modificat face obiectul unei noi evaluări de către această autoritate.
- 69 În al patrulea rând, modificările unui plan sau ale unui proiect a căror efectuare este exclusă după evaluarea efectelor asupra unei arii speciale de conservare sunt numai cele care sunt susceptibile să aibă un impact semnificativ asupra acestei arii. În schimb, parametrii cu privire la care nu există nicio îndoială științifică referitoare la faptul că efectele lor nu vor putea afecta situl pot fi lăsați cu totul pe seama deciziei ulterioare a autorului cererii (Hotărârea din 7 noiembrie 2018, Holohan și alții, C-461/17, EU:C:2018:883, punctul 46).
- 70 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a cincea și la a șasea întrebare că Directiva habitate trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care prevede că autorul cererii realizează un studiu privind efectele planului sau ale proiectului în cauză asupra ariei speciale de conservare vizate, pe baza căruia autoritatea competentă procedeză la evaluarea acestor efecte. Directiva menționată se opune, în schimb, unei reglementări naționale care permite ca autorul cererii să fie însărcinat să includă, în planul sau în proiectul definitiv, condiții, observații și recomandări cu caracter peisagistic și de mediu după ce acesta a făcut obiectul unei evaluări negative de către autoritatea competentă, fără ca planul sau proiectul astfel modificat să trebuiască să facă obiectul unei noi evaluări de către această autoritate.

Cu privire la a șaptea întrebare

- 71 Prin intermediul celei de a șaptea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva habitate trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite ca o autoritate diferită de cea însărcinată cu evaluarea efectelor unui plan sau ale unui proiect asupra unei arii speciale de conservare să fie desemnată pentru a verifica studiul privind efectele asupra acestei arii care trebuie să fie anexat la planul sau la proiectul definitiv.
- 72 În primul rând, din moment ce nu conține nicio indicație cu privire la autoritatea competentă să evalueze efectele asupra ariilor speciale de conservare ale planurilor sau ale proiectelor susceptibile să afecteze semnificativ astfel de arii, Directiva habitate trebuie interpretată în sensul că încredințează statelor membre competența de a desemna această autoritate.

- 73 În al doilea rând, astfel cum s-a amintit la punctul 49 din prezenta hotărâre, evaluarea efectelor unui plan sau ale unui proiect asupra ariei speciale de conservare vizate, prevăzută la articolul 6 alineatul (3) din Directiva habitate, trebuie să cuprindă constatări și concluzii complete, precise și definitive de natură să înlăture orice îndoială științifică rezonabilă cu privire la efectele lucrărilor preconizate asupra sitului protejat vizat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 aprilie 2013, Sweetman și alții, C-258/11, EU:C:2013:220, punctul 44, precum și Hotărârea din 15 mai 2014, Briels și alții, C-521/12, EU:C:2014:330, punctul 27). De aceea, atunci când a fost realizată, cum este cazul în speță, astfel cum s-a arătat la punctele 51-53 din prezenta hotărâre, această evaluare nu poate fi continuată sau completată nici de către autoritatea care a realizat-o, nici de către o altă autoritate.
- 74 Prin urmare trebuie să se răspundă la a șaptea întrebare că Directiva habitate trebuie interpretată în sensul că, deși lasă statelor membre competența de a desemna autoritatea competentă să evalueze efectele unui plan sau ale unui proiect asupra unei arii speciale de conservare cu respectarea criteriilor enunțate de jurisprudența Curții, ea se opune în schimb ca vreo autoritate să continue sau să completeze această evaluare, odată ce a fost realizată.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 75 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

- 1) **Articolul 6 din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care permite continuarea, din motive cruciale de interes public major, a procedurii de autorizare a unui plan sau a unui proiect ale cărui efecte asupra unei arii speciale de conservare nu pot fi atenuate și cu privire la care autoritatea publică competentă a dat deja un aviz negativ, cu excepția cazului în care există o soluție alternativă care implică inconveniente mai reduse pentru integritatea ariei vizate, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.**
- 2) **Atunci când un plan sau un proiect a făcut, în temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva 92/43, obiectul unei evaluări defavorabile a efectelor sale asupra unei arii speciale de conservare, iar statul membru în cauză a decis, cu toate acestea, în temeiul alineatului (4) al acestui articol, să îl realizeze din motive cruciale de interes public major, articolul 6 din această directivă trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite ca, după evaluarea sa defavorabilă conform alineatului (3) al acestui articol și înainte de adoptarea sa definitivă în temeiul alineatului (4) al articolului menționat, acest plan sau acest proiect să fie completat cu măsuri de atenuare a efectelor asupra acestei arii și ca evaluarea respectivelor efecte să fie continuată. În schimb, articolul 6 din Directiva 92/43 nu se opune, în aceeași ipoteză, unei reglementări naționale care permite definirea măsurilor de compensare în cadrul aceleiași decizii, cu condiția ca celelalte condiții de aplicare a articolului 6 alineatul (4) din această directivă să fie de asemenea îndeplinite.**
- 3) **Directiva 92/43 trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care prevede că autorul cererii realizează un studiu privind efectele planului sau ale proiectului în cauză asupra ariei speciale de conservare vizate, pe baza căruia autoritatea competentă procedează la evaluarea acestor efecte. Directiva menționată se opune, în schimb, unei reglementări naționale care permite ca autorul cererii să fie însărcinat să includă, în planul sau în proiectul definitiv, condiții, observații și recomandări cu caracter peisagistic și de**

mediu după ce acesta a făcut obiectul unei evaluări negative de către autoritatea competentă, fără ca planul sau proiectul astfel modificat să trebuiască să facă obiectul unei noi evaluări de către această autoritate.

- 4) **Directiva 92/43 trebuie interpretată în sensul că, deși lasă statelor membre competența de a desemna autoritatea competentă să evalueze efectele unui plan sau ale unui proiect asupra unei arii speciale de conservare cu respectarea criteriilor enunțate de jurisprudența Curții, ea se opune în schimb ca vreo autoritate să continue sau să completeze această evaluare, odată ce a fost realizată.**

Semnături